

DIN GÂNDIREA TEORETICĂ A LUI DIONISIE OLINESCU, PRIMUL ARHEOLOG ROMÂN AL BUCOVINEI

BOGDAN-PETRU NICULICĂ

Aus dem theoretischen Denken des ersten rumänischen Archäologen der Bukowina, Dionisie Olinescu

(Zusammenfassung)*

Dionisie Olinescu, geb. 1852 in Hliboka (in der Bukowina, heute in der Ukraine, in der Region Czernowitz), ist als ein Anhaltspunkt in der Historiographie der rumänischen Archäologie betrachtet. Er hat verschiedene wissenschaftliche, wissenschaftlich popularisierende und für die Rumänen aus allen Gebieten unter österreichischer Verwaltung kulturell emanzipierende Arbeiten verfasst. Autor des bekannten Werkes *Charta archeologică a Bucovinei* [Die archäologische Karte der Bukowina] (veröffentlicht in „Buletinul Societății Geografice Române”, București, 1894), hat Dionisie Olinescu die Tätigkeit der „Gesellschaft des Serether Museums”, deren Gründer Josef von Gutter (1809–1886) war, übernommen und vollendet. 1886 gründete er in Czernowitz die Rumänische Archäologische Gesellschaft, die bis zu seiner Abreise aus der Bukowina in 1893 tätig war.

Der vorliegende Beitrag präsentiert einige Hauptideen Olinescus aus den Publikationen „Voința Națională” (Bukarest), „Tribuna” (Hermannstadt), „Familia” (Grosswardein), in denen er sehr interessante Artikel über die Anfänge der Archäologie in der Bukowina veröffentlichte. Er erwähnte die archäologischen Funde aus Rumänien, Europa und dem Osten und die Ausgrabungen Heinrich Schliemanns auf dem Hügel Hissarlik (Troja). Olinescu stellte sich eine positive Zukunft der Archäologie in der Bukowina vor. Schon in den 80er Jahren des 19. Jahrhunderts schrieb er über die Notwendigkeit der Gründung eines Nationalmuseums der Bukowina, über die Verbindungen mit der K.K. Zentralkommission für die Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale und mit der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, sowie mit rumänischen Institutionen, über die Notwendigkeit der Gründung nach österreichischem Muster, auch im Königreich Rumänien,

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

einer Archäologischen Landeskommission, die Konservatoren und Korrespondenten genauso wie diejenigen ernennen sollte, die in Österreich-Ungarn tätig waren.

Dionisie Olinescu bewies eine hohe begriffliche und theoretische, seiner Zeit überlegene Ausgewogenheit. Er verstand und förderte die neuen Ideen der zentral-europäischen Forschung im Bereich der Archäologie hinsichtlich der stratigraphischen Ausgrabungen, des Schutzes und der Erhaltung des archäologischen Patrimoniums, der Gründung einer grossangelegten Institution, die alle inländischen Funde, auch diejenigen aus dem rumänischen Gebiet, beherbergen und erhalten sollte. Diese sind nur einige Gründe für uns, das Werk des Bukowiner Archäologen Dionisie Olinescu zu kennen. Darin befinden sich kennzeichnende Aspekte der Evolution der nationalen Archäologie und Elemente, die sich aus dem österreichischen, perfekt funktionalen Muster und aus den Erfordernissen inspirieren liessen, die dem rumänischen geographischen Raum spezifisch sind.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Archäologie, Bukowina, die Wiener K.K. Zentralkommission für die Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale, Dionisie Olinescu, die Rumänische Archäologische Gesellschaft aus Czernowitz.

Despre viața și opera lui Dionisie Olinescu există doar câteva repere istoriografice, dar consistente, al căror început a fost marcat de studiul arheologului Mircea Ignat, apărut în anul 1969, în care se contura contribuția sa deosebită în ceea ce avea să însemne arheologia din provincia austriacă Bucovina¹. În 1978, același autor contura primul portret al lui Dionisie Olinescu, prezentând varii aspecte din viața și activitatea sa îndelungată în slujba culturii Bucovinei și a intereselor naționale, oferind și o primă incursiune biografică detaliată². Ulterior, în 1985, Emil Ioan Emandi³, în ghidul său referitor la Muzeul Județean Suceava, a punctat, la rândul său, câteva dintre contribuțiile lui Dionisie Olinescu, în timp ce informații ample, cu o dezvoltare pe un palier larg, publicate în anul 1996 de academicianul Dimitrie Vatamaniuc⁴, lăsa să se întrevadă o operă de o largă respirație și complexitate a unui Dionisie Olinescu ce fusese practic un necunoscut timp de aproape 100 de ani pentru istoriografia românească. În anii 1998 și 2002, profesorul Nicolae Ursulescu de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, l-a amintit pe Olinescu într-un context mai amplu, în care erau marcate începuturile arheologiei naționale în fiecare dintre provinciile istorice⁵. În anul 2009, autorul acestor rânduri a publicat o lucrare referitoare la Dionisie Olinescu și la fondarea Societății Arheologice Române din Cernăuți. Tot acum a fost reeditată cunoscuta *Charta Archeologica a Bucovinei*, după materialul publicat în anul 1894 de către

¹ M. Ignat, *Din istoricul cercetărilor arheologice din județul Suceava* (în continuare se va cita M. Ignat, *Din istoricul...*), în „Studii și materiale. Istorie. Anuarul Muzeului Județean Suceava”, vol. I, 1969, p. 93–101.

² Idem, *Dionisie Olinescu* (în continuare se va cita M. Ignat, *Dionisie Olinescu*), în „Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, anul V, 1978, p. 513–520.

³ E. I. Emandi, *Muzeul de Istorie Suceava*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 20–21.

⁴ D. Vatamaniuc, *Dionisie O. Olinescu, arheolog și cronicar al vieții științifice, culturale și artistice*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți–București, anul III, nr. 1, 1996, p. 17–32.

⁵ N. Ursulescu, *Începuturile istoriei pe teritoriul României*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 1998; Idem, *Începuturile istoriei pe teritoriul României*, ediția a II-a, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2002.

arheologul bucovinean în „Buletinul Societății Geografice Române”⁶. În aceeași perioadă, se atrăgea atenția asupra unui manuscris al lucrării lui Olinescu, *Die gotho-skittische Goldschmiedekunst in Dacien und Pannonien*, aflat în colecțiile muzeului sucevean⁷. În anul 2010, semnatarul rândurilor de față a reeditat câteva dintre operele științifice ale lui Dionisie Olinescu, în ceea ce se dorea a fi debutul unui serial al reeditării celor mai importante contribuții științifice ale acestuia⁸. Mai notăm și că în cele două ediții ale *Tratatului de istorie a Românilor* (2001 și 2010), numele lui Dionisie Olinescu, alături de cel al predecesorului său, Josef von Gutter din Siret, este amintit în același context al înțelegerii debutului și propagării arheologiei ca știință în țara noastră⁹.

Rezumând biografia lui Dionisie Olinescu, reținem câteva aspecte generale, fundamentale în judecarea operei și a omului¹⁰. În primul rând, avem în față noastră un „concupist de finanțe”, un om cu pregătire juridică, așadar nu un arheolog profesionist, ci unul amator, un desăvârșit autodidact. De asemenea,

⁶ B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor arheologice în Bucovina. Societatea arheologică română* (în continuare se va cita B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor...*), Suceava, Editura Universității Suceava, 2009.

⁷ Idem, *O scrisoare inedită despre un manuscris al lui Dionisie Olinescu*, în „Suceava”. Anuarul Muzeului Bucovinei”, anul XXXVIII, 2011, p. 141–145.

⁸ Dionisie Olinescu, *Scrieri istorice*, ediție îngrijită de B. P. Niculică, Societatea Culturală „Ștefan cel Mare” – [Filiala] Bucovina, Suceava, 2010.

⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, *Izvoare arheologice. Arheologia în România. Istoricul cercetărilor*, în vol. *Istoria românilor. I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, coord. M. Petrescu-Dîmbovița, Al. Vulpe, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 46; M. Petrescu-Dîmbovița, *Arheologia în România. Istoricul cercetărilor*, în vol. *Istoria românilor. I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, coord. M. Petrescu-Dîmbovița, Al. Vulpe, București, Editura Enciclopedică, 2010, p. 50.

¹⁰ C. Morariu, *Kulturhistorische und ethnographische Skizzen über die Romänen der Bucovina*, I Theil, Resicza-Wien, 1888–1891, p. 245–247, 304–305; Idem, *Părți din istoria românilor bucovineni scrise în limbă populară*, Cernăuți, 1893, p. 242–243, 304–309; „Gazeta Bucovinei”, Cernăuți, anul III, nr. 26, 4/16 aprilie 1893, p. 3; I. G. Sbiera, *Olinschi (Olinescu) Dionisiu*, în vol. C. Diaconovich (coordonator), *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, vol. III, *Kemet – Zymotic*, Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft, 1904, p. 453; C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina. 1775–1918 (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Cernăuți, 1926, p. 262; R. Gassauer, *Briefe Gutters an Wickenhauser*, Sonderdruck aus: *Bukowiner Heimatblätter*, herausgegeben von A. Nibio, Radautz, Jahrgang I, Heft 2–3, 1933; L. Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, 1999, p. 614; M. Ignat, *Din istoricul...*, p. 95–98; Idem, *Dionisie Olinescu*, p. 513–520; D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 17–32; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, Iași, Princeps Edit, 2004, p. 151–152; B. P. Niculică, *Societatea arheologică română din Bucovina – 122 de ani de la înființare*, în „Crai nou”, Suceava, nr. 4 780, 4 iulie 2008, p. 5; Idem, *Din istoricul preocupărilor...*, p. 73–115; Idem, *Arheologie și arheologi în Bucovina secolului al XIX-lea. De la anticarism la instituționalizare*, în „Analele Bucovinei”, anul XX, nr. 2 (41), 2013, p. 525–526; Idem, *Primele descoperiri de vestigii cucuteniene din Bucovina*, în „Peuce. Anuarul Institutului de Cercetări Eco-Muzeale «Gavrilă Simion»”, Tulcea, s.n., anul XIII, 2015, p. 15–18; Idem, *Josef von Gutter (1809–1886). Realizările unui pionier al arheologiei Bucovinei*, în „Analele Bucovinei”, anul XXIII, nr. 2 (47), 2016, p. 469–483.

trebuie notat faptul că relația și activitatea sa științifică cu Bucovina au durat doar până în anul 1893, iar din acest an, până la sfârșitul vieții, Olinescu s-a manifestat în Regat, unde s-a refugiat împreună cu soția sa, Veronica Cerniavschi.

Născut la 8 sau 24 aprilie 1852 în localitatea Hliboca (Adâncata, astăzi în partea de nord a Bucovinei, regiunea Cernăuți), Dionisie Olinescu i-a avut la Cernăuți ca profesori pe Aron Pumnul (gimnaziu) și Ion G. Sbiera (Universitate), acesta din urmă însuflându-i, se pare, pasiune pentru studiul „antichităților”. A urmat studii juridice la Viena, Innsbruck și Cernăuți; în perioada 1878–1893 funcționează în cadrul administrației austriece, ajungând comisar de finanțe. În anul 1893, din cauza unor presiuni din partea autorităților, se refugiază în Regat, unde se stabilește definitiv. Petrece o scurtă perioadă la biroul statistic și la Fundația Universitară „Carol I” din București, îndeplinind apoi funcția de profesor la Vaslui, Focșani, Slatina, Caracal. Revine în București, unde funcționează o vreme la Arhivele Statului, devenind bibliotecar la recomandarea lui Dimitrie Onciul, post din care s-a și pensionat în anul 1921.

Revenind la perioada bucovineană, menționăm că Dionisie Olinescu l-a cunoscut pe căpitanul pensionar Josef von Gutter din Siret, ctitorul Societății Muzeului Siret, cu care a făcut schimburi științifice. După dispariția lui Gutter, în luna mai 1886, patrimoniul societății siretene a intrat în componența nou înființatei Societăți Arheologice Române din Cernăuți, patronată de Olinescu în perioada 1886–1893, societatea având un rol fundamental în ceea ce privește înființarea Muzeului Țării Bucovinei din Cernăuți (Bukowiner Landesmuseums), la 14 mai 1893. Interesant este faptul că Olinescu, bine conectat la „lumea bună” a culturii bucovinene, a reușit să închege o societate arheologică de tip elitist, din componența acesteia făcând parte nume importante ale vieții culturale, științifice și politice a Bucovinei: preotul Constantin Morariu (secretarul societății arheologice), profesorul Ioan Bumbac, marele proprietar Varteres cavalier de Pruncul, Ștefan Dracinschi, George Popovici, Aglaia Drogli (sora lui Mihai Eminescu) și mulți alții, căpitanul Josef von Gutter fiind numit membru de onoare.

Din biografia lui Dionisie Olinescu mai reținem că a devenit, în anul 1886, membru corespondent al Societății Geografice Române din București, iar în anul 1891, membru corespondent al Comisiei Centrale pentru Cercetarea și Conservarea Monumentelor Istorice și de Artă (K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale) din Viena. Gândirea lui Dionisie Olinescu, privitor la arheologie ca știință propriu-zisă, precum și la unele moduri de organizare instituțională, poate fi surprinsă în profunzime în presa vremii din Imperiu, de la finele secolului al XIX-lea (revistele din Bucovina: „Gazeta Bucovinei” – Cernăuți; „Revista politică” – Suceava; din Oradea – „Familia”; din Sibiu – „Tribuna”), precum și în cea din Regat („Voința națională” – București). Așa cum arăta și academicianul Dimitrie Vatamaniuc în urmă cu peste 20 de ani, Dionisie Olinescu a fost „cel mai important reprezentant al

arheologiei în Bucovina”¹¹ și „cel mai stăruitor comentator al vieții științifice, culturale și artistice din Bucovina” ultimelor două decenii ale veacului al XIX-lea¹².

În cele ce urmează, prezentăm, pe scurt, câteva dintre ideile și viziunile lui Dionisie Olinescu pe subiectele amintite mai sus, pe care trebuie să le înțelegem ca fiind produsul unui arheolog amator, nu al unui om de știință format la înalte școli, dar cu o gândire clară, fundamentată pe baza experiențelor proprii, trăite, deopotrivă, în Bucovina și în Regat. Diversele intervenții ale lui Dionisie Olinescu din presa timpului diferă mult de studiile științifice publicate. În presă s-a urmărit nu atât publicarea științifică a unor descoperiri arheologice din Bucovina, cât mai ales propagarea cunoștințelor despre arheologie și importanța prezervării descoperirilor, a conservării lor în instituții specializate, fundamentându-se necesitatea întemeierii unui Muzeu Național al Bucovinei, a societăților arheologice private și, totodată, fiind propuse anumite modele de organizare instituțională. De asemenea, toate aceste date trebuie judecate și în funcție de cele două etape majore ale existenței „științifice” din viața lui Dionisie Olinescu: perioada bucovineană, până la momentul părăsirii Bucovinei, în cursul anului 1893 și perioada trăită în Regat, cu diversele peregrinări și probleme, din anul 1893 până la sfârșitul vieții sale, petrecut la Botoșani.

Unul dintre cele mai importante obiective ale elitelor bucovinene (autohtoni și alogeni deopotrivă) de la sfârșitul secolului al XIX-lea a fost constituirea Muzeului Național. După decenii de eforturi, de acumulări și „propagandă” istorică și arheologică, în vederea sensibilizării autorităților și, mai ales, a opiniei publice, acest lucru s-a concretizat la 14 mai 1893, când s-au pus bazele Muzeului Țării Bucovinei (Bukowiner Landes-Museums)¹³. Astfel, și Dionisie Olinescu a promovat conceptul de „muzeu național”. Reținem, de pildă, un fragment publicat în „Tribuna” (Sibiu), în martie 1885¹⁴, în studiul *Antichități din Bucovina*, în care, înfățișând un număr impresionant de descoperiri arheologice făcute în provincie, autorul rezumă: „Din enumerarea aceasta a antichităților, se dovedește îndestul însemnătatea unui muzeu național în Bucovina, care, înzestrat cu toate mijloacele, ar aduce foloasele cele mai mari istoriei trecutului. Ele aparțin feluritelor epoci, deși determinarea timpului devine grea din cauză că multe sunt numai enumerate, fără altă descriere. În unele cazuri nici descrierea n-ar ajuta; aici ar fi de trebuință fotografierea antichităților și compararea lor cu cele din alte zone, și întrebuițând și literatura arheologică adunată. Fără îndoială sunt antichitățile adunate de către d-l Gutter, de mare însemnătate pentru studiul arheologic și

¹¹ D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 32.

¹² *Ibidem*, p. 26.

¹³ M. Ignat, *Din istoricul...*, p. 97–98; E. I. Emandi, *op. cit.*, p. 22–29; B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor...*, p. 48–51.

¹⁴ D. Olinescu, *Antichități din Bucovina*, în „Tribuna”, Sibiu, anul II, nr. 48, 1/13 martie 1885, p. 190–191.

istoric, și, dacă dumnealui ar fi fost sprijinit din partea administrației, am avea acum o frumoasă colecție de antichități cele mai însemnate și interesante. Ne aflăm la poarta emigrațiilor popoarelor din Antichitate și Evul Mediu și, mai ales, a popoarelor slave nordice și a goșilor, care, prin toată Europa au lăsat urme în toate țările, care, toate acestea, mult s-ar înțelege și clarifica și prin antichitățile din țară”. Întrevedem în acest text, de asemenea, o idee clar conturată a muzeografiei de astăzi: studierea comparativă și fotografierea obiectelor arheologice, precum și o preocupare în ceea ce privește colecțiile Societății Muzeului Siret, patronată de Josef von Gutter. Imaginea de ansamblu nu i-a scăpat lui Olinescu: la vremea sa, multe dintre descoperirile arheologice erau corelate cu epoca migrațiilor, iar contextualizarea poziției geografice a Bucovinei în timpurile vechi era just apreciată sub raportul cantitativ al descoperirilor.

Un alt aspect al teoretizării și fundamentării colecțiilor de stat și private l-a constituit, în viziunea lui Dionisie Olinescu, înființarea și coordonarea unor diverse societăți arheologice, el înțelegând rolul benefic al acestora în pregătirea, prezervarea și valorificarea patrimoniului. Întâlnim una dintre cele mai clar exprimate opinii tot în „Tribuna” din Sibiu, datând din ianuarie 1886, într-un studiu intitulat *Starea arheologică în Bucovina*: „În fiecare provincie a Austriei se ridică câte un palat, în care sunt adunate și strânse rămășițele trecutului țării. Cele mai puține din ele sunt ridicate de stat sau de țară, pe care le-au ridicat societăți particulare prin contribuiri benevole, gândind astfel a aduce tributul lor pentru consacrarea trecutului activității omenirii. Peste toată țara au întins aceste societăți rețeaua lor, ca nu cumva să se piardă cel mai mic lucru antic găsit în vreun unghi al țării [...]; cu totul altfel e la noi [în Bucovina – n. n.]. Unul ce s-ar ocupa mereu cu de-alde lucruri, s-ar privi poate ca smintit sau exagerat, care și-a pierdut adevărata sa carieră sau că se ocupă cu nebunii, cu lucruri de nimic. Pe câți nu vedem în fiecare zi făcând din umeri, când e vorba de antichități. Acestea sunt lucruri cu care un om serios nici nu se poate ocupa. Ne lipsește, deci, muzeul, ne lipsește societatea arheologică, ne lipsesc, deci, toate instituțiile pentru conservarea rămășițelor trecutului”¹⁵. Așadar, observăm cât de precar era zugrăvită situația arheologiei din punct de vedere instituțional, dar și ca mentalitate cetățenească în Bucovina acelor ani. Olinescu încearcă, în acest studiu, să aducă în prim-plan o corelare cu realitățile instituționale austriece, Bucovina aparținând Imperiului și necesitând, în opinia sa, o atenție sporită.

Deziderat principal al vieții lui Olinescu, locul și rolul societăților arheologice constituie obiectivul unui studiu aprofundat, publicat în revista „Familia” (Oradea), în toamna anului 1885, sugestiv numit *Necesitatea unei societăți arheologice*¹⁶, în care se realizează un veritabil excurs asupra începutului

¹⁵ Idem, *Starea arheologică în Bucovina*, în „Tribuna”, anul III, nr. 15, 19/31 ianuarie 1886, p. 57–58.

¹⁶ Idem, *Necesitatea unei societăți arheologice*, în „Familia”, Oradea, anul XXI, nr. 39, 29 septembrie/11 octombrie 1885, p. 460, 462.

colecționării de obiecte arheologice din spațiul românesc, fiind amintite câteva repere ale debutului arheologiei naționale: activitatea banului Mihalache Ghica; foița arheologică a colonelului Vladimir de Blarenberg; descoperirile dacice din zonele Grădiștea și Sarmizegetusa; efortul lui Cezar Bolliac; importanța muzeului Brukenthal din Sibiu; colecția Zsófiei Torma de la Hunedoara; descoperiri importante din Bucovina. Dionisie Olinescu accentuează faptul că „trecutul unei țări se oglindește și în obiectele ce timpul și împrejurările le scot afară din ascunsul lor secular. Știința antichităților, arheologia, capătă în timpul de astăzi o mare însemnătate, ce în trecut nu o avusese”. Imaginea de ansamblu surprinsă este însă tristă: „Mai rău stau românii din Bucovina. Aici nu se află alte nații care ar fi luat în mână exploatarea arheologică a țării. Mare ignoranță pare a se găsi la bucovineni pentru trecutul țării; sunt peste o sută de ani de când Bucovina e sub Austria. Fiind elementul român cu totul înapoiat la încorporarea Bucovinei, administrația recerea elemente străine, ce venind în țară puțin aflară ce ar mai fi de interes arheologic. Burgurile țării se aflau ruinate cu desăvârșire și iarba verde acoperea orice amintire. În mănăstiri nu cuteza piciorul străin a intra de-a admira activitatea trecutului. Astă idee o adoptară în urmă și generațiunile viitoare culte ale românilor bucovineni”.

Prea puțin cunoscute în istoriografia noastră sunt aspectele legate de organizarea instituțională în domeniul culturii și al patrimoniului existent în Bucovina austriacă¹⁷. De aceea, gândurile lui Dionisie Olinescu sunt deosebit de importante în ceea ce privește construcția imperială numită K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale (Comisia Centrală pentru Cercetarea și Conservarea Monumentelor Istorice și de Artă), despre care se știe că a numit trei conservatori și cinci membri corespondenți pentru provincie. Comisia a editat și două periodice: „Mittheilungen” și „Jahrbuch der Central-Commission”, în care apar atât informații prețioase despre descoperirile din Bucovina, cât și listele conservatorilor și corespondenților.

Iată ce scria Olinescu privitor la acest subiect în „Tribuna” (Sibiu), din iarna anului 1886, în serialul denumit sugestiv *Starea arheologică în Bucovina*¹⁸: „N-am ajuns încă noi, românii, de a întrebuița toate evenimentele pentru mărirea nației. Cele mai interesante sunt fără îndoială antichitățile ce se scot din zi în zi din pământ. Ele se pierd cu desăvârșire din cauza neinteresului nostru și străinii, ce vizitează țara, cum și cei ce locuiesc în țară, n-au prilejul de a admira dovezile trecutului, la ceea ce se învățase și îndatinase de acasă. Ei află țara goală de orice legătură cu trecutul ei și dacă nu se rătăcește cândva piciorul unui străin în mănăstirile noastre, ce sunt întotdeauna în niște regiuni unde s-ar găsi mai ușor prăpăstiile lamei decât locuințe omenești, nici n-ar ști că țara aceasta a fost cândva

¹⁷ M. Ignat, *Din istoricul...*, p. 93–96; B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor...*, p. 24–29; B. P. Niculică, *Arheologie și arheologi...*, p. 517–533.

¹⁸ D. Olinescu, *Starea arheologică în Bucovina*, în „Tribuna”, anul III, nr. 16, 21 ianuarie/2 februarie 1886, p. 61–62.

română [...]. Antichitățile din pământ le strivim cu un sistem deosebit, nici că le rămâne urma. Și, cu toate acestea, Bucovina este țara cea mai nordică din Europa Orientală, unde se găsesc urme romane [...]. De recugetăm la cauza perzării totale a rămășițelor trecutului nostru, atunci trebuie să zicem, deși cu părere de rău, că constituționalismul, în toate privințele, ne-a venit prea iute [...]. Timpului constituțional e a se mulțumi, însă, crearea Comisiei centrale c. r. pentru cercetarea și conservarea monumentelor de artă și istorie din Viena. Ea consistă dintr-un comitet ce-și are reședința sa în Viena și din conservatori și corespondenți din toată Austria, împreună cu Bosnia și Herțegovina. Conservatorii și corespondenții se numesc tot pe 5 ani. Conservatorii Bucovinei sunt: Gutter Iosif, căpitan în pensiune, în Siret, pentru secția întâia; Dimitrie Isopescul, director al Pedagogiului din Cernăuți, pentru secția a doua și Laizner Iosif, director al Școlii de Meserii, pentru secția a treia [...]. Comisiunea e împărțită în trei secții, cu afaceri deosebite. Ea are a se interesa pentru cercetarea și conservarea antichităților găsite în țară, sprijinind muzeele deja existente, subvenționând dezgropările arheologice și publicând în organul ei, «Mitteilungen» etc., antichitățile aflate, cum și pentru conservarea monumentelor existente, biserici vechi, picturi, obiecte monumentale și edificii vechi. Instituțiunii acesteia e de mulțumit, că prin organul [ei] [«Mitteilungen» – n. n.] se aduc la cunoștința publicului toate aflările ponderoase de antichități din Austria, înlesnindu-se astfel studiul arheologic. De asemenea, se publică și tratate arheologice ale arheologilor renumiți”.

În acest context, trebuie menționată încă o intervenție, din numărul următor al „Tribunei” (Sibiu), din ianuarie–februarie 1886, din cadrul aceluiași serial, *Starea arheologică în Bucovina*¹⁹, în care sunt evidențiate aspecte concrete, pozitive, ale politicii Comisiei Centrale din Viena, punându-se accentul pe necesitatea înființării unei societăți arheologice și a unui muzeu național. Aici este detaliată componența comitetului pentru înființarea viitoarei Societăți Arheologice Române din Cernăuți, o societate de tip elitist²⁰, eterogenă din punct de vedere profesional, avându-l ca membru de onoare pe Josef von Gutter, coordonatorul Societății Muzeului Siret, prima societate arheologică din Bucovina. Visul lui Olinescu de a se înființa un institut în Bucovina, în care să se poată aduna toate descoperirile, se subscrie ideii generoase de muzeu, pe care o regăsim întipărită în mentalul colectiv al vremii din provincie²¹. Astfel, scrie Olinescu, „îmbunătățiri multe făcu Comisia centrală în Bucovina în privința arheologică. Prin numirea conservatorilor se mijloci în țară interesul științific-artistic pentru antichitățile, care până atunci se priveau ca de niciun preț. Se puse stavilă dărâmarilor și stricărilor dezastruoase a ruinelor și edificiilor vechi, care până atunci se dărâmau de orășeni

¹⁹ Idem, *Starea arheologică în Bucovina*, în „Tribuna”, anul III, nr. 17, 22 ianuarie/3 februarie 1886, p. 65–66.

²⁰ B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor...*, p. 15, 73–102.

²¹ M. Ignat, *Din istoricul...*, p. 93 și urm.; E. I. Emandi, *op. cit.*, p. 19–21; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 27–29; B. P. Niculică, *Arheologie și arheologi...*, p. 521 și urm.

și se întrebuițau pentru clădirea caselor particulare [...] Ca un simptom de bun augur trebuie a se privi constituirea în Cernăuți a unui comitet pentru înființarea unei societăți arheologice și crearea unui muzeu național în Bucovina. Prezidiul său s-a încredințat subscrierului. În comitet găsim și pe doamnele Aglaia Drogli, Maria Mesieder și Floronia Popescul. Dintre domni sunt în comitet: profesorul Ioan Bumbac; Vasile Morar, c. r. adj. trib.; Calistrat Coca, catehet la Școala Reală din Cernăuți; Gramatovici, cooperator; Procopovici, predicator la catedrală; Simionovici Dionisiu, suplent la gimn.; Ștefan Cocinschi, c. r. concipist de finance; Dracinschi Mihai, spirit. seminarial; Ioan Drogli, c. r. profesor; cavaler de Zotta din Babin; cavaler de Pruncu; George Popovici; dr. Popescul; Eugeniu Mesieder, ampl. consist.; Gregoriu Halip, c. r. profes.; Ieremievici Nicolae; Isid. Socolean, pract. de concept.; Palievici; Popescul Epifanie; Diomed Nosievici, desemnator al comitetului; Teodor Popovici; Eusebiu Popovici; Dumitru Popovici; Dionisiu Voronca; Galin; Ioan Pobia; Ghergheli din România; Ștefan Dinulescu; Victor Olinschi-Olinescu; Bumbac Ioan și Weitscher. D-l Gutter se alege de membru onorariu al comitetului.

Poziția Comitetului n-are să fie ușoară. Situația arheologică este gravă și nu avem multe iluziuni. Este încă a rupe aci vâlul gros al prejudecăților contra antichităților, cum și indiferentismul general din țară. Se vor găsi mulți băieți bătrâni ce vor avea de cârtit contra înființării unei societăți arheologice și a unui muzeu. În de comun e lumea dedată la materialism și astfel de întreprinderi, cum e a comitetului, recer bani, dar suntem într-o țară unde vânarea de antichități nu e așa de mare ca să se plătească scump antichitățile. *Ne trebuie doi factori morali și adică: simțul patriotic și priceperea deșteaptă a poporațiunii pentru valoarea antichităților* [s. n.]. Când s-ar deștepta aceștia la noi, în scurt timp o să avem muzeul cel mai frumos și societatea arheologică cea mai mare.

Înființând o societate arheologică și un muzeu național în țară, ne facem păzitori și străjeri ai comorilor noastre artistice și istorice, ca sa nu se piardă mai mult, după cum se întâmpla până acum. Strângându-le, primim noi ființa trecutului, căruia îi aparțin ele, și grijim pentru viitor. Prin strângerea lor nu satisfacem vreunei pasiuni, unei manii, ca procurarea mobilelor prețioase, ci unui interes științific și cerinței etice și culturale. Problemele istorice și culturale, care până acum au fost nerezolvate din cauza lipsei documentelor, prin sfărâmături strânse din matca pământului, se vor rezolva lesne. «Știința hârlețului», cum numește arheologia arheologul renumit Schliemann, ajunsese acum în Europa la o însemnătate nemăsurabilă, și orice știință află sprijinul său în ea.

Nădăjduim că nu peste mult timp Bucovina se va mândri a avea un institut, în care se vor păstra toate odoarele trecutului nostru, și că și mireanului celui mai neînvățat i se va mări mândria națională, văzând strânse toate dovezile, documentele vechi ale activității trecutului țării. Înaintea însemnătății unui astfel de institut suntem siliți a opri și a suprima orice gândiri pesimiste asupra patriotismului poporațiunii bucovinene”.

În cele ce urmează vom rezuma doar câteva dintre gândurile lui Dionisie Olinescu legate de conceptul săpăturilor arheologice stratigrafice, de complexitatea cercetărilor și a raportării descoperirilor la nivelul arheologic, de stratigrafia întâlnită într-un sit arheologic și de conservarea și repertorierea vestigiilor recuperate. Modalitatea de dezvelire succesivă a nivelurilor (straturi) arheologice, care scot la iveală, treptat, vestigii tot mai vechi, pe baza cărora se poate reconstrui progresul, evoluția societății omenеști din cele mai vechi timpuri, a reprezentat una dintre temele majore abordate de Olinescu în scrierile sale. Sugestive sunt rândurile publicate în iunie 1889, în „Familia” (Oradea) – revistă în care a inițiat un serial numit *Convorbiri arheologice. Cu privire la români*, care constituie un preambul al viitoarelor concepte de muzeografie și tehnică de săpătură arheologică: „Câte pături de prundiș [straturi arheologice – n. n.] s-au așezat aici din viața popoarelor din trecut? Istoria cea mai detaliată n-ar fi în stare să o descrie cu acea acurateță cu care vorbește mozaicul arheologic din aceste pături. Și câte de aceste ruine aflăm pe teritoriul întreg locuit de români, care în cea mai mare parte-s încă necunoscute științei. Să le disprețuim ca lucruri fără de nicio valoare și să aruncăm obiectele aflate în ele într-o parte? Sau să le adunăm și să le conservăm pentru știință? Și numărul acestor ruine de pe teritoriile locuite de români e foarte mare și mai fiecare an descoperă noi, căci aci, în această parte a Europei, vandalismul popoarelor a fost așa de mare, încât chiar ruinele au fost acoperite de țărână, peste care cresc acum arbori seculari. Însemnătatea lor pentru știință e foarte mare. Să ne închipuim toate aceste ruine dezgropate după sistemul sus arătat și am vede imense comori prețioase scoase la iveală pentru știință. Tot pământul Daciei ni s-ar înfățișa în goliciunea aceea, ce pare a ne insufla privirea lui de astăzi. Atunci ne-ar apare fiecare obiect, ce l-am scoate din mozaicul păturilor acestor ruine prundișe, ca o sculă mare, pentru a cărei conservare am tremura și ne-am da toată silința de a aduce cu știința pozitivă în concordanță și a-i da explicația ce i se cuvine. N-am mai împinge-o din dispreț cu piciorul, ci am săruta-o ca o rămășiță scumpă a unui trecut glorios al țării noastre. Toate aceste lucruri le-am compara cu obiectele întrebuițate de noi și în diferența lor am căuta să găsim progresul omenirii și al nostru”²².

În același articol, arătând că restaurarea unor monumente istorice medievale (mănăstiri din Bucovina, dar și din Regat) nu este efectuată respectând întocmai detaliile originale, și că astfel se pierd detalii istorico-arheologice de mare însemnătate pentru istoria națională, frescele fiind îndepărtate, pierzându-se chipurile ctitorilor, acoperișurile schimbate și elementele de zidărie inițiale înlocuite cu cele specifice timpurilor moderne, Dionisie Olinescu remarcă, o dată în plus, că în România lucrurile nu erau deloc îmbucurătoare din punct de vedere al organizării instituționale și al respectării unor norme, care, de altfel, erau corect

²² D. Olinescu, *Convorbiri arheologice. Cu privire la români*, în „Familia”, anul XXV, nr. 25, 18/30 iunie 1889, p. 292, 294.

aplicate în statele din vestul și centrul Europei. Limitele instituționale erau clare pentru Olinescu, care realizează una dintre cele mai limpezi priviri comparative, arătând stadiul devenirii și organizării instituționale în Germania, Franța, Austria și România: „Cu totul astfel stă chestia în alte țări. În Germania, pe lângă că guvernul a înființat birouri arheologice, care au a se ocupa cu strângerea, conservarea și notarea antichităților descoperite, dezvoltă și particularii o activitate neobosită pentru strângerea antichităților aflate, înființând sau muzee particulare sau societăți arheologice, care extind cercetările lor și în alte țări și state. În Berlin există o direcție generală arheologică, care are filialele sale în Roma și în Atena, pentru cercetarea și studierea antichităților romane-grece. Filialele din Roma și Atena au muzeele lor și edau o foaie arheologică, în care se publică toate descoperirile arheologice.

Nu mai rău stă chestia arheologică în Franța. Aci găsim o mulțime de muzee particulare și mai în fiecare oraș mai mare un muzeu. O secție a Academiei Franceze a Științelor din Paris se ocupă numai cu chestii arheologice și cercetările ei se extind până și peste Asia și America.

Nici Austria nu stă înapoi. În Viena s-a instituit o comisie c. r. centrală arheologică din partea guvernului, care are de scop de a înscrie toate antichitățile descoperite noi în arhivă și a le publica în buletinul lor, împreună cu desenul lor, cum și a înlesni cercetările arheologice, încurajând și subvenționând întreprinderile particularilor și a aduna, conserva monumentele vechi istorice de perzare și de deteriorare. Ea-i împărțită în 3 secții, și adică pentru urice, hrisoave și manuscrise vechi, pentru monumente vechi istorice, mănăstiri, biserici vechi și edificii în decomon, cum și pentru antichitățile aflate în pământ. Toate aceste secții au prin toată Austria conservatori, care, cu impiegații lor, au câte un district, a cărui mărime depinde de la însemnătatea istorică a țării coronale. Conservatorii au a se îngriji în districtul lor de conservarea monumentelor istorice, a sprijini prin sfat cercetările arheologice ale particularilor, cum și a se interesa de orice nouă aflare arheologică și căutând ca ea să nu se piardă pentru știință, îndrumând conservarea lor. Ei au, deci, a arăta în raportul lor imediat orice nouă descoperire arheologică comisiei centrale, alăturând o descriere amănunțită, adeseori cu o schiță de desen a obiectului, care o publică apoi în buletinul său [«Mittheilungen» – n. n.] pentru uzul științei.

Autoritățile civile și militare sunt după lege instruite de a comunica imediat conservatorului orice nouă știre despre aflări arheologice, cum și a-l sprijini în funcțiunile sale ca [și] conservator al antichităților. Acestor conservatori le sunt după lege supuse și toate societățile particulare arheologice și muzee[le] particulare, căror au a-și adresa raporturile lor. La orice reparare a mănăstirilor și bisericilor vechi este mai întâi de ascultat conservatorul, care are să îngrijească ca la restaurare ca să fie păzit stilul original și lucrurile antice să nu fie deteriorate sau nimicite [...]. Instituției acesteia avem a mulțami, că în timpurile din urmă s-au

scăpat foarte multe antichități din Bucovina de pieire și s-au putut conserva pentru studiu și că mănăstirile în viitor vor fi reparate după stilul original.

Altfel, însă, stau lucrurile în România. Acolo avem, îi drept, un muzeu național, dar de descoperirile arheologice noi de pe la țară nu se interesează și nimeni nu le înregistrează. Numai puține antichități încap în posesia muzeului național din București, pe care le dăruiește vreun amator și iubitor de patrie [...]. Nu găsim niciun buletin oficial arheologic, în care să fie înregistrate aflările arheologice. Reparațiile mănăstirilor vechi se fac după stilul modern introdus din Franța sau Belgia și monumentele vechi se dărâmă fără orice scrupul pentru știință. Nicio autoritate, afară de directorul Muzeului Național, nu se interesează de aflările arheologice de pe la țară. Toate se duc la pieire și la uitare în dauna științei. Nici chiar la Academia Științelor din București nu aflăm o secție anumită, care, ca aceea a Academiei din Paris, să se intereseze de antichități”²³.

Fără îndoială, Dionisie Olinescu a fost un vizionar, el propunând de altfel și un model practic de organizare instituțională pentru România, cu origine în modelele perfect funcționale din țări cu practică în domeniu, precum Germania, Austria sau Franța. Iată de ce, într-un alt serial, intitulat *Antichitățile din Bucovina*, publicat în ziarul național-liberal „Voința națională” (București), în toamna anului 1886 – un an fructuos, întrucât Olinescu punea bazele Societății Arheologice Române din Cernăuți și cuprindea în patrimoniul societății vechea colecție a Societății Muzeului Siret a lui Josef von Gutter – arheologul bucovinean avea speranțe mari și credea într-un viitor pozitiv: „Ar fi la loc înființarea unei comisii arheologice române în București, care să extindă activitatea sa peste toate țările locuite de români. Ea ar trebui să constea dintr-un comitet de mai mulți arheologi domiciliați în București și din mai mulți conservatori și membri corespondenți în toate țările locuite de români. Fiecare conservator să aibă districtul sau cercul său limitat, unde e obligat de a conserva toate monumentele istorice existente cum și a scăpa de pierzare antichitățile aflate și a le conserva. Se înțelege, acest institut ar trebui să fie dotat din partea guvernului, căci altminteri reușita ar fi efemeră. Comisia arheologică română va eda și un buletin, în care să se publice toate aflările arheologice raportate de către conservatori și membrii corespondenți. Institute arheologice le are Germania, atât în Roma cât și în Atena”²⁴.

În încheierea acestor rânduri, care încearcă să ofere o privire asupra unor segmente din gândirea teoretică referitoare la arheologie și patrimoniu a primului arheolog român al Bucovinei, credem că trebuie subliniat faptul, în primul rând, că avem în fața noastră singurul izvor direct, din păcate, pe această temă, din provincie. Dacă alți arheologi, mai mult sau mai puțin profesioniști, mai mult sau mai puțin amatori, autohtoni sau alogeni, din Bucovina s-au mulțumit doar cu semnalarea, descrierea și publicarea descoperirilor, Dionisie Olinescu era, la acea

²³ *Ibidem*, p. 292, 294.

²⁴ D. Olinescu, *Antichitățile din Bucovina*, în „Voința națională”, București, anul III, nr. 634, 18/30 septembrie 1886, p. 2–3.

vreme, singurul teoretician al arheologiei. Chiar dacă aflat într-o „țară străină”, aparent diferită de România, acesta a fost, așa cum reiese din rândurile de mai sus, perfect conectat la cele două realități: cea a Europei înaintate, dezvoltate, cu practici legislative curente și cea a României, cu tarele și posibilitățile ei.

Dionisie Olinescu a înțeles, ca nimeni altul, că nu doar prin studii științifice, publicate în reviste prestigioase din Austria, Europa sau din Regat se poate face un bine arheologiei. De aceea, activitatea sa, pe care cel puțin din punctul nostru de vedere o vedem de prim rang, a fost aceea de a se adresa publicului român, deopotrivă din Imperiu și din Regat, în diverse publicații de impact, cu număr mare de cititori, în care a inițiat foiletoane, intitulate sugestiv: *Antichitățile din Bucovina* („Voința națională” – București, ziar național-liberal); *Convorbiri arheologice* și *Necesitatea unei societăți arheologice* („Familia” – Oradea, patronată de Iosif Vulcan, membru al Academiei Române); *Starea arheologică în Bucovina* și *Anticități din Bucovina* („Tribuna” – Sibiu, înființată de Ioan Slavici, devenit, din anul 1890, organ al Partidului Național Român). Rândurile de față au menirea de a deschide discuții mult mai detaliate pe acest subiect, întrucât opera lui Dionisie Olinescu este mult mai amplă și complexă decât rezultă din expunerea noastră de mai sus.

Manifestând o deschidere largă, viziuni moderne, împărtășind tehnici de săpătură stratigrafice, apreciind modelul instituțional din lumea germană, franceză și austriacă, visând la un muzeu național și la un institut de anvergură, dorind ca fiecare antichitate să fie descrisă, desenată, fotografiată și publicată, dar, mai ales, să fie păstrată și expusă în folosul generațiilor viitoare, generând energii pozitive prin succesul avut cu Societatea Arheologică Română din Cernăuți, Dionisie Olinescu poate fi apreciat, credem noi, ca un vizionar și un precursor al arheologiei și muzeografiei moderne. Este cu atât mai meritoriu, cu cât Olinescu a trăit și s-a manifestat (până în anul 1893) într-o provincie austriacă mică, îndepărtată de capitală, dar îndepărtată și de București, nefiind un arheolog specializat, ci un „concupist de finanțe”, însă un bun autodidact. Raportându-ne la istoriografia arheologiei românești, locul lui Dionisie Olinescu se află alături de marile personalități ale veacului său: Mihalache Ghica, Vladimir de Blaremburg, Alexandru Odobescu, Gheorghe Asachi, Gheorghe Săulescu, Cezar Bolliac, Grigore C. Buțureanu²⁵, dar nu îi putem uita nici pe Johann Michael Ackner, Zsófia Torma, Gábor Téglás, Carl Goss, Orbán Balász, Fr. Müller sau Ștefan Moldoveanu, de peste munți²⁶. Pentru Bucovina, apreciem că Olinescu încheie, prin scrierile sale, un lung șir de intelectuali și patrioți bucovineni care au sprijinit arheologia: Aron Pumnul, George cavalier de Costin, Eudoxiu Hurmuzachi, I. G. Sbiera, Constantin Morariu și mulți alții²⁷.

²⁵ B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor...*, p. 19–24.

²⁶ *Ibidem*, p. 22.

²⁷ *Ibidem*, p. 14.

Fig. I. Dionisie Olinescu
(fotografie din arhiva personală a conf. univ. dr. Mircea Ignat).

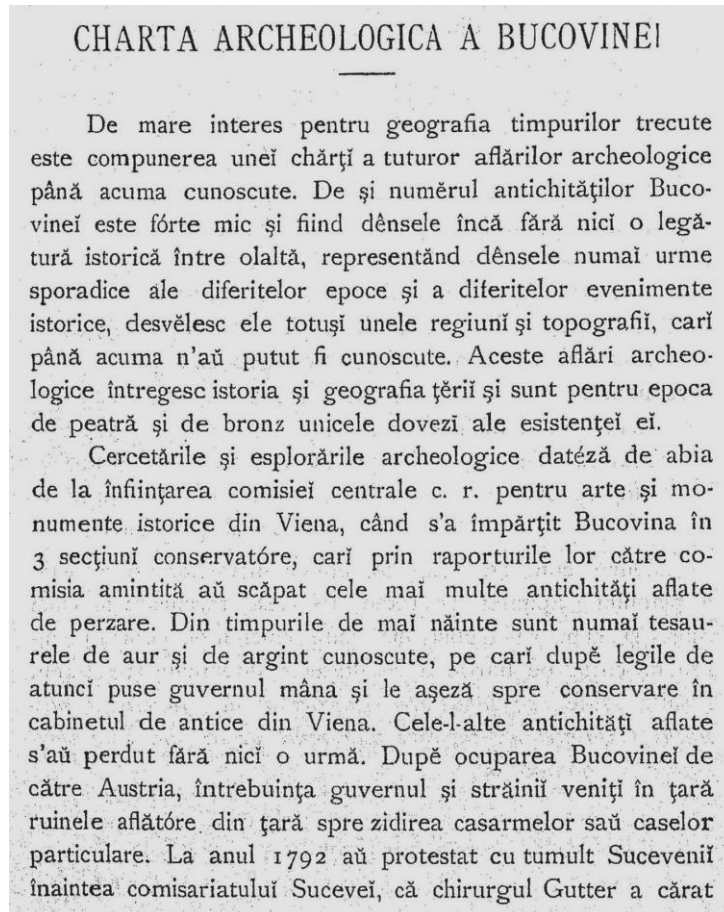

Fig. II. Prima pagină a studiului *Charta archeologica a Bucovinei*, publicat de Dionisie Olinescu în „Buletinul Societății Geografice Române”, anul XV, nr. 1–2, 1894. Se accentuează importanța Comisiei Centrale pentru Cercetarea și Conservarea Monumentelor Istorice și de Artă din Viena în organizarea cercetărilor arheologice din provincia Bucovina.

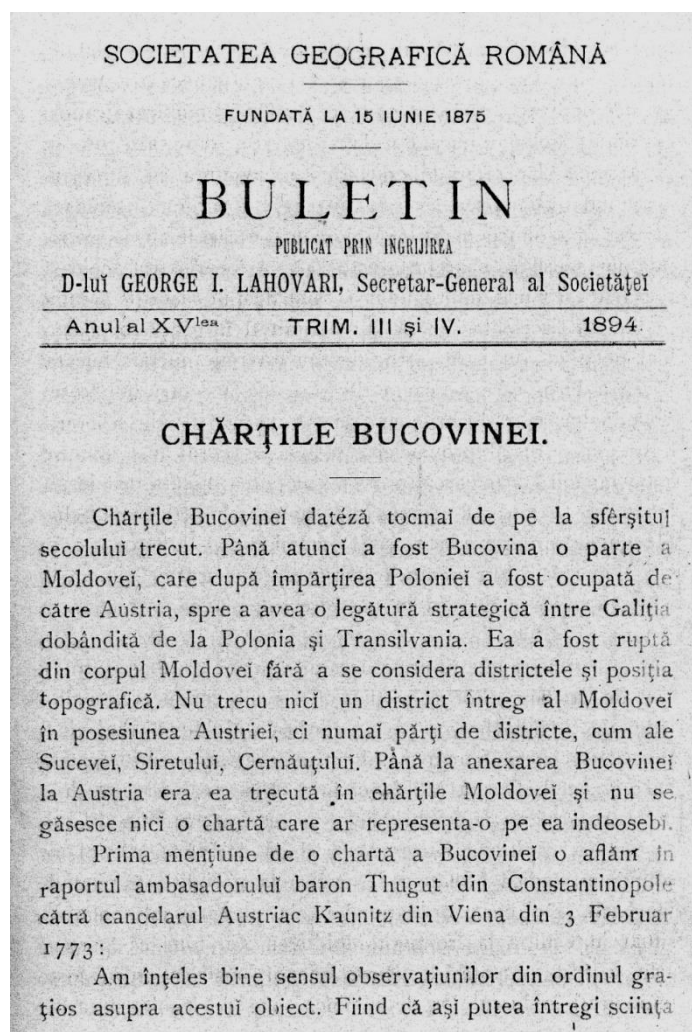

Fig. III. Prima pagină a studiului *Chărțile Bucovinei*, publicat de Dionisie Olinescu în „Buletinul Societății Geografice Române”, anul XV, nr. III-IV, 1894. În cadrul acestui studiu a fost publicată și harta descoperirilor arheologice din provincia Bucovina.

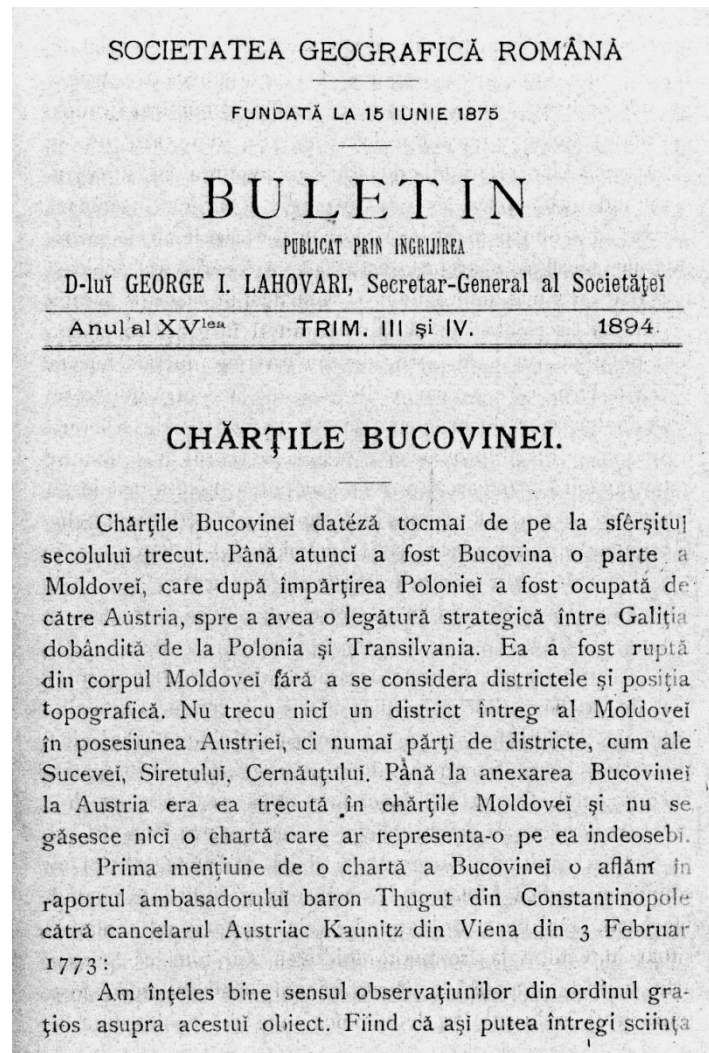

Fig. IV. Prima pagină a studiului *Chărțile Bucovinei*, publicat de Dionisie Olinescu în „Buletinul Societății Geografice Române”, anul XV, 1894.

Fig. V. *Charta archeologica a Bucovinei*, publicată de Dionisie Olinescu în „Buletinul Societății Geografice Române”, anul XV, nr. III-IV, 1894.

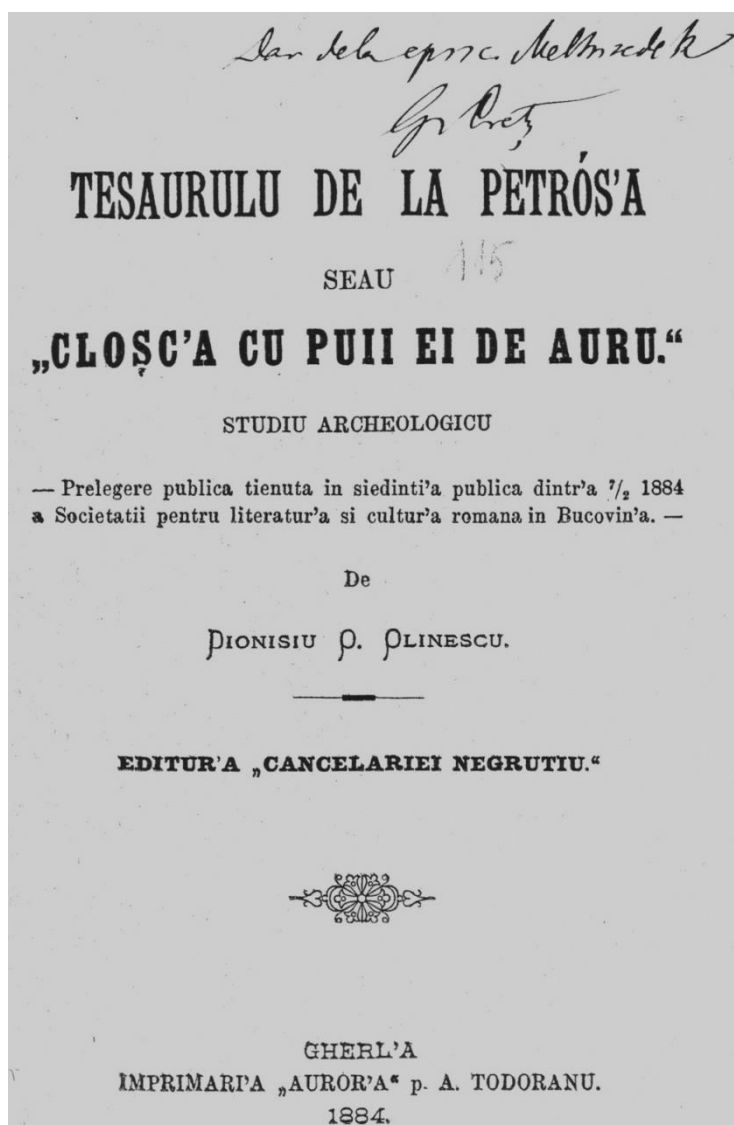

Fig. VI. Dionisie Olinescu, *Tezaurul de la Pietroasa sau „Cloșca cu puii ei de aur”*, Gherla, 1884.

ANTICHITĂȚI ÎN BUCOVINA ¹⁾

Fie-care țară are trecutul său bun sau rău, care în unele țări a lăsat mai multe, în altele mai puține urme. De privim Bucovina, trebuie să ne uimim de golitatea ei de antichități. Aici pare că s'a făcut tabula rasa cu trecutul ei. Și ce trecut avuse Bucovina? Trec timpurile Dacilor și vine domnia română mult civilizătoare, care după un interval de 150 de ani lasă loc migrațiilor popoarelor barbare în sate, care necontenit se succed de alte popoare. Aci au locuit Goții și Vandalii, au fost și Hunii și Bulgarii, până ce în urmă veniseră Cumanii. Dintre Cumanii și Sciții (popoare slavice) vedem răsărind pe Români cu mici voievodate în limbă slavă, în biserică și în oficiu. Un semn, care popor dintre toate, ale migrațiilor, au imprimat Românilor dominația sa cea mai lungă. Voievodatele acestea se imputernicesc și se măresc și din timpuri glorioase pentru Români. Domnița lui Ștefan cel Mare ridică țara la apogeul ei de mărire și renume în totă Europa. Vin și timpurile Fanarioșilor, cari cu regimul lor despotice ar fi trebuit să lase multe urme. Dar puțin de toate acestea. De traversăm țara de la nord până în miazăzi, găsim câmpuri frumoase și întinse, tăiate în depărtări de riurile Prut, Siret și Suceava și spre sudul țării munți

¹⁾ După jurnalul „Tribuna” din Sibiu.

Fig. VII. Prima pagină a studiului intitulat *Antichități în Bucovina*, publicat de Dionisie Olinescu în „Buletinul Societății Geografice Române”, anul VI, 1885.

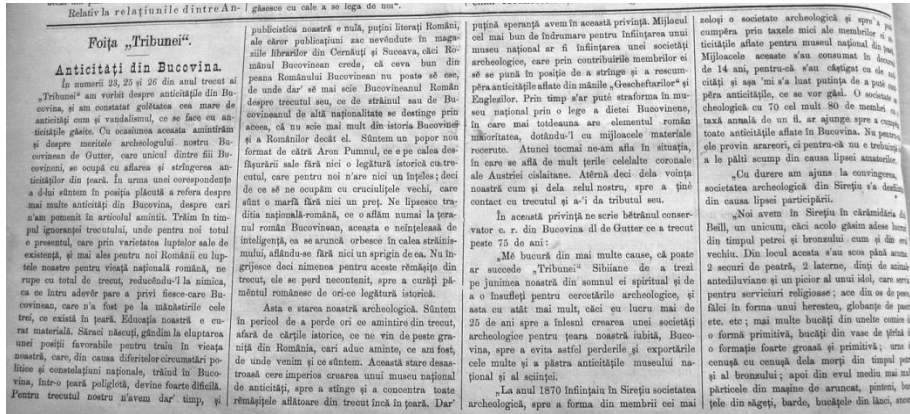

Fig. VIII. Dionisie Olinescu, *Anticități din Bucovina*; publicat la Sibiu, în „Tribuna”, nr. 47, 28 februarie/12 martie 1885, p. 186–187.

— Cal da, altceva n'o putat fi.
— Dar să urmăi mai departe, — ȕice părin-tele.
— Intr'o ȕi, nu ŕciu ce duŕi rei m'apucă, — urmăză Ŧiganul a spuna, — că m'apuc de cojocul mamii ŕi dau pe el c'un tuŕan, de-i mergea colbul.
— Păcat fiu. Cojocul trebuia lăsat în pace, ca să-i aibă mamă-ta întreg, la vreme de nevoie. Alt-cum păcatul cade între cele mai uŕore, iertare poŕi să capeŕi.
— Bine părinte, dar, din întâmplare, cojocul eră în spate la mama . . .
— Foc ŕi pētră pucioŕsă să cadă asupra ta hara-minule, c'ai cārpit pe ēnăŕŕi mama, ce te-a purtat în braŕel! N'o să veŕi faŕa lui Damaŕŕeu până-i aminul . . . !
— Dar' ŕeu nici el pe a mea! — îi taie vorba Ŧiganul.

Gr. Sima al lui Iōn.

Convorbiri arheologice.

— Ca privire la Romāni. —
(Înceiere.)

Câte pătri de prundiŕ s'au aŕeŕat aici din vieŕa popōrelor din trecut? Istoria cea mai detaliată n'ar fi în stare să o descrie cu acea acurătēŕă, cu care vorbeŕce mosaicul arheologic din aceste pătri. Ŧi câte de aceste ruine aflăm pe terito-riul întreg locuit de Romāni, care în cea mai mare parte s'ancă necunoscute ŕciinŕei. Să le despreŕiuim ca lucruri fāră de nici o valōre ŕi să aruncăm obiectele aflate în ele într'o parte? Sēu să le adunăm ŕi să le conservăm pentru ŕciinŕă? Ŧi numeral acestor ruine de pe teritoriile locuite de Romāni e fōrte mare ŕi mai fiecare un descoperire nouē, căci aci în această parte a Europei vandalismul popōrelor a fost aŕă de mare, încat chiar ruinele au fost acoperite de ŕernă, peste care cresc aci arbori secolari. Însemnătatea lor pentru ŕciinŕă ŕi istorie e fōrte mare. Să ne închipuim tōte aceste ruine desgropate după sistemul sus arătat, ŕi am vedē imense comōre preŕioŕe scōse la ivelă pentru ŕciinŕă. Tot pāmēntul Daciei ni s'ar infăŕiŕă în goliŕiunea aceea, ce pare a ne în-sulŕă pri virea lui de astăŕi. Atuncia ni-ar apăre fie-care obiect, ce l'am scōte din mosaicul păturelor acestor ruine prundiŕe, ca o sculă mare, pentru a cărei conservare am tremurā ŕi ne-am da tōtă silinŕa de a aduce cu ŕciinŕă pozitivă în concordanŕă ŕi a-i da explicaŕia, ce i se cuvine. Nam mai împingo-o din dispreŕ cu piciorul, ci am sārūt-o ca o remăŕiŕă scumpă a unui trecut glorios al ŕērii nōstre. Tōte aceste lucruri le-am comparat cu obiectele întrebui-nate de noi ŕi în diferenŕa lor am căuta să găsim progresul omenirii ŕi al nostru.

Dară afāră de aceste ruine de oraŕe ŕi cetăŕi se găsesc pe teritoriile locuite de Romāni locuri, cari nu se pot în aceste categorii, ŕi cari totuŕ sunt de mare însemnătate arheologică. Gândim la tomuli, mormintele popōrelor din timpurile cele mai vechi, imprăŕciete peste dealurile Daciei, în cari până aci s'au aflat multe obiecte antice de mare valōre. Afāră de aceste locuri se găsesc neconŕenit de cătră ŕērani pe câmpii ŕi grădini obiecte antice, care au asemene mare valōre, dară proveniau lor sporadică ne arată, că ele au fost pierdute aci de cătră popōră trecătoare. De resumăm ŕisele nōstre aflăm, că nu numai obiectele vechi păstrate în mănăŕiri ŕi în arhivele

statelor au o valōre pentru ŕciinŕă, ci că ŕi obiectele aflate în ruine vechi ale ŕērii, în tomuli, morminta de pētră ŕi în diferite ŕanŕuri vechi de pāmēnt au o valōre mare pentru ŕciinŕă, care la împrigurări pōte să întrecă pe cele aflate în mănăŕiri. Valōrea ŕciinŕifică a obiectelor antice nu hotăreŕce deci locul păstrării lor, ci ēnŕuŕi obiectul. De aceea să ne fie de cea mai sacră datorie, de a adunā ŕi a conservā tōte obiectele antice, ce le aflăm ŕi numai studiul să aibă a deŕudecā valōrea lor, eră nu forma ŕi este-riorul mai plăcut al lor.

La noi Romānii până aci fōrte puŕin s'a lucrat pentru conservarea anticităŕilor, fāră distingere ori de s'au aflat ele în ruine sēu în movile sēu mănăŕiri. Aŕă vedem că mănăŕirile vechi atât în Bucovina, cât ŕi în Romānia, se restaurēzā, fāră ca să se observe la renouire stilul originar. Pe când acoperimintele mănăŕirilor vechi aveau forma bizantină vechiă, la restaurarea lor s'au adoptat stilul modern. Zogrăvele de pāreŕi le ŕēserā arhitectii ŕi în locul lor se zogrăvirā pāreŕi după stilul usitat în ŕile de astăŕi. Ŧi zogrăvele aveau mare însemnătate istorică-arheologică. În ele puteam cunōce stilul picturii vechie romāneŕci, cum ŕi portretele barba-ŕilor renumiŕi romāni. Pentru timpul de astăŕi se vede că trecutul avuse puŕin însemnătate. Stilul arhitectonic s'a ciuintit după cel din timpurile de astăŕi ŕi pictura vechiă romāneŕci-bizantină, în loc să fie restaurată după tōte regulele ŕciinŕei, după cum se întēpă în ŕēriile apusene ale Europei, s'a înlocuit cu dispreŕ cu cea modernă, învētată în Viena sēu la Paris, după cum se întēplă în Romānia, ŕi natura-lisat în Bucovina sēu în Romānia, care să fie după opinia arhitectilor acestora mai interesantă ŕi mai de valōre ca cea vechiă moldovenēscă sēu muntēnă. Că nu apucăm resonanŕul acesta din senin, ne este dovēdă raportul oficial al conservatorului arheologic bucovinean di Romŕtoriei cătră comisiă c. r. centrală arheologică din Viena, în care descrie dlui starea mănăŕirilor din Bucovina ŕi Romānia, pe cari le-a vizitat dlui vēra trecută. În acest raport scrie dlui, că în Romānia ŕi în Bucovina la restau-rarea mănăŕirilor vechi nu s'a observat nicăreă stilul vechiu, ci s'a adoptat cel modern ŕi că prin asta s'au adus mari pagube ŕciinŕei. De aceea propune dlui, ca la restaurarea mănăŕirilor vechi din Bucovina să se deē din partea guvernului antreprenorilor arhitectii instrucŕii necesare pentru restaurarea conŕciinŕioŕsă a acestor vechi monuminte istorice pentru păzirea stilului originar. Ideea dlui Romŕtoriei o vedem chiar confirmată la desbaterile camerei din Bucovina când cu ocazia restaurării bisericii vechi S. Treierarchi din Iaŕ. O altă dovēdă aflăm în portre-tul mănăŕirii Putna din Bucovina de pe timpul mi-tropolitului Iacobin din secolul trecut, ce l'a găsit pictorul bucovinean Epaminonda Bucavŕchi la această mănăŕire ŕi a cărei reproducere o trimise conserva-torul arheologic geomenit comisiei c. r. centrale ar-cheologice din Viena. Ce stil avea mănăŕirea după acest portret pe timpul mitropolitului Iacobin ŕi ce stil are ea aci după restaurarea ei din a. 1858. Nici nu-i de cunoscut mănăŕirea cea vechiă de pe tim-pul lui Iacobin. Aci ne apare ca ca o mănăŕire modernă lângă Viena sēu din Tirolia ŕi ne vine mi-rarea, că cum s'a rătăcit o astfel de zidire în munŕii Bucovinei. Este întru adevēr un aspect străin, când privim esteriorul modern al mănăŕirii ŕi apoi intrăm în lountrul bisericii, ŕi admirăm anticele de pe timpul lui Stefan cel Mare ŕi succesorilor lui. Alt aspect ar ave mănăŕirea, deăŕ ŕi esteriorul ei ar coresponde interiorului ŕi el ar sta în concordanŕă nu stilul zidului. Vedem că esteticii s'a jucat aci o farsă mare.

Fig. IX. Dionisie Olinescu, *Convorbiri arheologice. Cu privire la romāni (Înceiere)*, publicat în „Familia”, Oradea, nr. XXV, 18/30 iunie 2889, p. 292, 294.

Maî ales pentru Români are mare însemnătate dezvoltarea interesului public pentru antichități. Istoria noastră are foarte multe lacune, istoria Românilor în evul mediū nu 'i de loc cunoscută și documentele istorice până acum cunoscute nu deslușesc teoriile istorice. În pământul Daciei însă se află păstrate multe documente istorice de cea maî mare valoare și trecutul românesc puțin ce s'a seos din mormintele sale. Ar fi la loc înființarea unei comisii arheologice române în București, care să estindă activitatea sa peste toate țările locuite de Români. Ea ar trebui să constea dintr'un comitet de maî mulți arheologi domiciliați în București și din maî mulți conservatori și membri corespondenți în toate țările locuite de Români. Fie-care conservator să aibă districtul său cercul său limitat, unde e obligat de a conserva toate monumentele istorice esistânde cum și a scăpa de perđare antichitățile aflate și a le conserva. Se înțelege acest institut ar trebui să fie dotat din partea guvernului, căci altmintrelea reușita ar fi efemeră. Comisia arheologică română va eda și un buletin, în care să se publice toate aflările arheologice raportate de către conservatori și membrii corespondenți. Institute arheologice le are Germania atât în Roma cât și în Atena.

Dionisie O. Olinescu.

Fig. X. Extras din „Voința națională”, septembrie 1886. Dionisie Olinescu accentuează necesitatea dezvoltării la români a interesului public pentru antichități și propune înființarea la București a unei comisii arheologice, numirea unor conservatori și corespondenți, după modelul austriac.

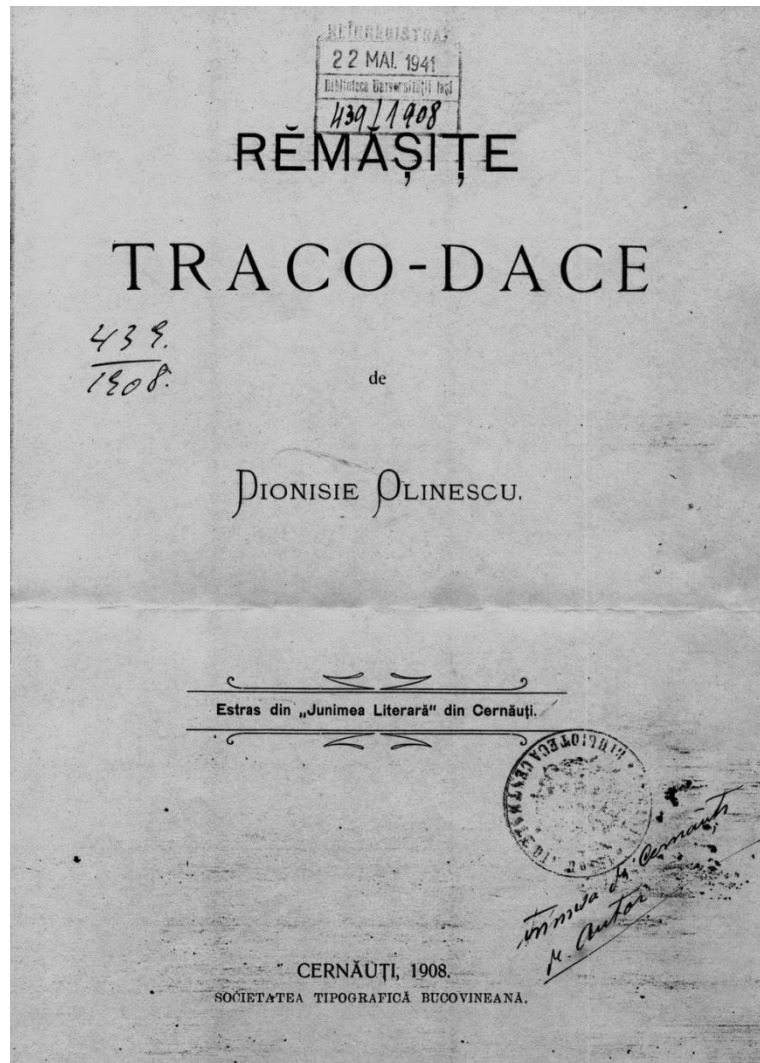

Fig. XI. Extrasul studiului *Rămășițe traco-dace*, publicat de Dionisie Olinescu în „Junimea literară”, Cernăuți, 1908.

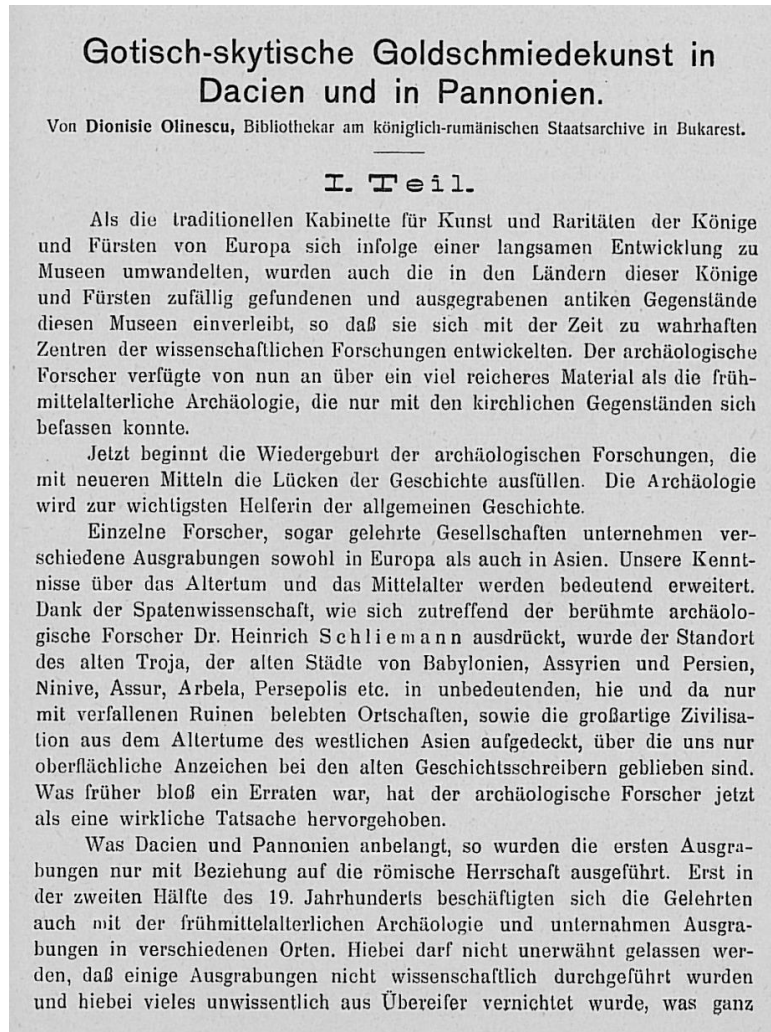

Fig. XII. Prima pagină a studiului referitor la descoperirile goto-scitice din Dacia și Panonia, publicat de Dionisie Olinescu în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums”, Cernăuți, anul XX–XXI (1912–1913), 1914.

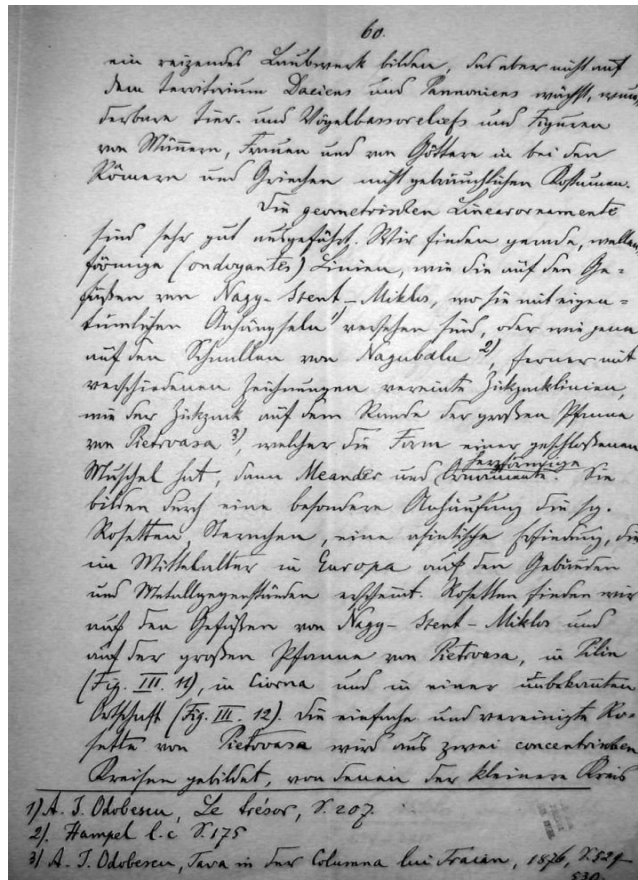

Fig. XIII. Filă din partea a doua a manuscrisului lucrării lui Dionisie Olinescu, intitulată *Die gotho-skitische Goldschmiedekunst in Dacien und Pannonien*, care reprezintă o continuare a studiului cu același nume, apărut la Cernăuți, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums”, nr. XX–XXI (1912–1913), 1914, p. 55–83. Acesta urma să fie publicat în același periodic. Manuscrisul se păstrează în Colecția *Documente* a Muzeului Bucovinei din Suceava, nr. inv. 2440.